

Regeringen
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Avdelningen för bedömning av
utländsk utbildning

Ulf Öhlund
YTTRANDE

2004-06-02
Reg.nr 13-1174-04

Högre utbildning i utveckling – Bologna-processen i svensk belysning Ds 2004:2

Högskoleverket har beretts möjlighet att avge synpunkter på rubricerad departements-skrivelse. Skrivelsen föreslår genomgripande förändringar inom den svenska högskolan, vilket Högskoleverket välkomnar. Till vissa av förslagen lämnas här nedan kompletterande synpunkter och alternativa förslag.

Konsekvenser av de föreslagna förändringarna

Utredningen berör inte ekonomiska konsekvenser av de föreslagna förändringarna. Högskoleverket vill emellertid peka på att sådana i vissa fall kan bli betydande.

För lärosätenas del kan betydande administrativa kostnader uppstå i samband med antagning till högre utbildningsnivåer (master- och forskarnivå). Förslagen innebär, om de genomförs, att för antagning till avancerad nivå respektive forskarnivå och för utfärdande av examen kommer lärosätena att behöva göra en detaljerad bedömning av den sökandes tidigare högskoleutbildning. Detta kommer med nödvändighet att innebära att antagning och examensutfärdande blir mer resurs- och tidskrävande. Idag görs dessa bedömningar framförallt i samband med antagning till magisterutbildningar med ämnesbredd och utfärdande av examen.

Stärkandet av mastersnivån kommer rimligtvis att innebära en förlängning av utbildningstiden för de studenter som avser att gå vidare till forskarutbildning. Detta medför ökade kostnader för studenterna. Studiemedelssystemet bör därför anpassas till detta.

På ett flertal områden föreslås Högskoleverket få nya uppgifter och/eller ett utökat ansvar. Det tillskott av resurser som kommer att krävas för att lösa dessa går inte att förut-se, särskilt mot bakgrund av ovissheten om vilka av förslagen som kommer att vinna gillande. Högskoleverket avser därför att återkomma till detta när beslut har tagits.

De förändringar som föreslås är omfattande. Det är därför viktigt att såväl förberedelser som genomförandet av reformens olika delar särskilt följs upp, dokumenteras och rapporteras.

I det följande redovisas de förslag som projektgruppen lägger samt Högskoleverkets synpunkter på dessa.

Kapitel 3 Nivåindelning av examina och kurser

3.1 Nivåindelning av examina och kurser inom den grundläggande högskoleutbildningen

Projektgruppens förslag: Grundläggande högskoleutbildning omfattar grundnivå och avancerad nivå. Kurser inom den grundläggande högskoleutbildningen tillhör antingen grundnivå eller avancerad nivå.

Högskoleverket stöder tanken på att en nivåindelning i grund-, avancerad och forskarnivå genomförs. Den terminologi som föreslås – där begreppet ”grundläggande högskoleutbildning” bibehålles – kommer emellertid knappast att göra det svenska systemet tydligare för omvärlden. Att tala om ”grundnivå inom grundläggande högskoleutbildning” är allt annat än klargörande. Motivet för att behålla beteckningen är sannolikt att undvika en total revidering av högskolelagen och högskoleförordningen. Högskoleverket är medvetet om att en sådan revidering skulle bli omfattande, men menar ändå att en sådan åtgärd är nödvändig.

Högskoleverket anser därför att ett förslag till förändring av den svenska högre utbildningens struktur skall utgå från begreppet högskoleutbildning och definiera denna i ovanstående tre nivåer, det vill säga: Högskoleutbildning byggs upp av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

3.2 Tillträde till masterprogram och forskarnivå

Tillträde till masterprogram

Projektgruppens förslag: För tillträde till program på avancerad nivå som leder fram till masterexamen krävs fullgjorda kursfordringar för kandidatexamen, yrkesexamen om minst 120 poäng, motsvarande utländsk examen eller motsvarande kompetens.

Högskoleverket instämmer i förslaget. Det är emellertid viktigt att lärosätena i sin marknadsföring av dessa utbildningar är tydliga med att informera om kravet på avlagd kandidatexamen, yrkesexamen eller motsvarande utländsk examen för utfärdande av masterexamen.

Tillträde till forskarnivå

Projektgruppens förslag: För tillträde till studier på forskarnivå krävs fullgjorda kursfordringar om totalt minst 160 poäng inom grundläggande högskoleutbildning, varav minst 40 poäng på avancerad nivå, eller motsvarande utländska studier. Om det finns särskilda skäl, får fakultetsnämnden medge undantag från detta krav för en enskild sökande. Om studierna på

avancerad nivå omfattar mer än 40 poäng, får de kurser som överstiger 40 poäng tillgodoräknas vid vidare studier inom forskarutbildning.

Högskoleverket anser att avlagd examen inom högskoleutbildning, varav minst 80 poäng på avancerad nivå, yrkesexamen på avancerad nivå eller motsvarande utländska studier skall utgöra krav för tillträde till studier på forskarnivå.

Ett problem utgörs här av långa yrkesinriktade utbildningar, t.ex. läkarexamen. Skall studenter i sådana utbildningar fullfölja hela programmet (220/330 p) innan de har rätt att påbörja forskarutbildning, eller kan man finna rimliga övergångar till forskarutbildningar även för dessa, t.ex. genom en generell (mellan-) master-examen? Liknande problem bör ha ventilerats vid t.ex. våra grannländers förändring av sina examensstrukturer. Innan beslut fattas bör dessa internationella erfarenheter inhämtas. Beslutet bör i så hög utsträckning som möjligt ta hänsyn till dessa.

Om regeringen väljer att för tillträde till forskarnivå kräva masterexamen om 80 poäng, samtidigt som den kortare masterutbildningen bibehålles, är det Högskoleverkets mening att det måste skapas överbrygningsmöjligheter från den kortare utbildningen till forskarnivån. Återvändsgränder måste undvikas.

Kapitel 4 Principer för yrkesexamina

4.2 Förslag till principer för yrkesexamina

Projektgruppens förslag: Om ett yrke är reglerat i svensk lagstiftning, i EG-rätten eller i en majoritet av medlemsländerna inom EES vad avser krav på examen, avslutas utbildningen till detta yrke med en yrkesexamen. En tillämpning av denna princip innebär att vissa yrkesexamina utgår ur examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), samt bilagan till förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet och att utbildningarna i stället avslutas med en generell examen.

Högskoleverket ställer sig bakom de föreslagna principerna för införande respektive borttagande av yrkesexamina. De grunder som föreslås är både relevanta och begripliga. Högskoleverket anser emellertid att dessa principer skall gälla fullt ut, d.v.s. undantag bör inte göras för utbildningarna för specialpedagoger, studie- och yrkesvägledare, folkhögskollärare och djursjukvårdare. Specialpedagoger skulle t.ex. kunna föras in som en inriktning i lärarexamen och tillträdeskravet till inriktningen framgå av Diploma Supplement. Redan idag finns specialpedagogik som en inriktning i lärarutbildningen.

Principerna för nivåindelning av yrkesexamina får till följd att den svenska lärarexamen kommer att finnas på två nivåer (grund-, och avancerad nivå). Detta kan leda till missförstånd i ett internationellt perspektiv. Det kan vara svårt att förstå nivåskillnader

mellan examina med likalydande namn. Detta är viktigt att beakta när examensbeskrivningen formuleras.

Kapitel 5 Vissa examina

5.1 Masterexamen och magisterexamen

Projektgruppens förslag: En masterexamen på avancerad nivå införs. Magisterexamen avskaffas.

Masterexamen omfattar 40 eller 80 poäng med visst djup och/eller bredd för den som avlagt kandidatexamen, yrkesexamen om minst 120 poäng eller motsvarande utländsk examen. Examenskraven innebär fördjupning och/eller breddning av tidigare högskolestudier. För att erhålla masterexamen har studenten inom ramen för kursfordringarna fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 10 poäng.

Även om Högskoleverket föredrar svenska beteckningar på svenska examina, finns det fog för att stöda tanken på en anpassning av språkbruket i den svenska examensordningen till mera internationellt gångbara uttryck. Denna princip bör i så fall tillämpas fullt ut genom att ändra benämningen på kandidatexamen till Bachelorexamen.

Högskoleverkets huvudlinje är att den forskningsförberedande masterutbildningen skall vara 80 poäng. Olika intressen kan dock motivera andra lösningar – såväl 40 som 60 poäng. Konsekvenserna av alternativa uppläggningar av Masterexamen bör, om idén med examina av olika längd skall bibehållas, utredas ytterligare. Om instängningseffekter skulle uppstå i systemet måste överbyggnad skapas mellan en kortare masterutbildning och forskarutbildning om förslaget genomförs. Accepterar man att enbart den längre utbildningen leder till masterexamen bör en ny examensbenämning föras in i examensordningen så att de kortare påbyggnadsutbildningarna får en benämning. Dessutom måste denna examen nivåbestämmas (grundnivå/avancerad nivå).

5.2 Yrkeshögskoleexamen och högskoleexamen

Projektgruppens förslag: Yrkeshögskoleexamen definieras som en generell examen i examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), och i bilagan till förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet. Högskoleexamen tas bort.

Att bibehålla benämningen yrkeshögskoleexamen är tveksamt. Medan Sverige har ett sammanhållet system för högre utbildning, har ett antal länder i Europa, t.ex. Finland, Tyskland och Nederländerna, s.k. binära system. I sådana är yrkesinriktade och akademiska utbildningar skilda åt. Begreppet Yrkeshögskoleexamen kan därför leda till att omvärlden tror att den högre utbildningen i Sverige är organiserad i ett binärt system.

Paradoxalt nog vore det bättre att behålla idén men ändra benämningen, d.v.s. definiera yrkeshögskoleexamen som en generell examen, men kalla den t.ex. Högskoleexamen. Det skulle då också vara enklare att finna översättningar som både är mer entydiga och internationellt gångbara – förutom *Bachelor* och *Master* skulle *University Diploma* och *Associate Degree* kunna användas, beroende på utbildningens längd och ändamål.

5.3 Juristexamen

Projektgruppens förslag: Juris kandidatexamen byter namn till juristexamen.

Högskoleverket ställer sig bakom förslaget att benämningen Juris kandidatexamen utgår och ersätts med benämningen juristexamen.

5.4 Gemensamma examina

Projektgruppens förslag: Frågan om vilka hinder som idag föreligger för universitet och högskolor att utfärda gemensamma examina med andra lärosäten såväl inom som utom landet utreds. Arbetet bör utmynna i förslag om hur utfärdande av gemensamma examina kan underlättas.

Examina som ges gemensamt av två eller flera lärosäten liksom inrättandet av en europeisk masterexamen är en utveckling som sedan flera år förespråkats av Högskoleverket. Inför ministermötet i Prag argumenterade Sverige för utvecklingen av en speciell form för gemensamma examina, *European Masters Degree*. Sådana förslag har sin utgångspunkt i diskussioner om samarbete mellan svenska och utländska lärosäten.

Högskoleverket anser att utvecklingen mot gemensamma examina är önskvärd och stöder införandet av denna möjlighet även mellan svenska lärosäten. Det är emellertid av yttersta vikt att rättssäkerheten för studenten/examensinnehavaren kan garanteras vid utfärdandet av gemensamma examina. Högskoleverket anser därutöver att Sverige bör fortsätta att driva frågan om en *European Masters Degree* i det europeiska samarbetet.

Det finns redan en ganska omfattande verksamhet med gemensamma examina internationellt, som stöds av den europeiska rektorsorganisationen EUA. Denna organisation har också gjort en större genomgång av de program som ges och dokumenterat de fördelar och problem som de medför. Avsikten är att få till stånd ett antal masterprogram som skall kunna erbjudas till studenter från länder såväl inom som utanför EU. Huvudproblemet, som projektgruppen också framhåller, är att lagstiftningen i många länder inte tillåter gemensamma examina för flera lärosäten.

Ett annat problem som särskilt berör Högskoleverket är att metoder för utvärdering av gemensamma program inte finns utvecklade. Det europeiska nätverket för utvärdering, ENQA, har helt nyligen ansökt om medel från Europeiska kommissionen för att utvärdera och vidareutveckla metoder för utvärdering av sådan utbildning. Högskoleverket har åtagit sig att leda detta projekt.

Kapitel 6. Mål för och beskrivning av examina

Beskrivning av examina

Projektgruppen föreslår att fördjupning på 60-poängsnivån för kandidatexamen tas bort i examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) och bilagan till förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet. Krav på fördjupning i huvudämnen skall inte heller gälla för den föreslagna masterexamen. Mål för vilka kunskaper och insikter, färdigheter och förmågor som studenterna skall ha uppnått vid examen samt vilka värderingar och förhållningssätt som skall bibringas studenterna formuleras för kandidatexamen och masterexamen om 80 poäng i examensordningen. I målen beskrivs progressionen i utbildningen som helhet mellan examina på olika nivåer. I varje examensbeskrivning hänvisas till målen i 1 kap. 9 § i högskolelagen (1992:1434). Högskolan har möjlighet att bestämma mål för examina utöver de centralt reglerade. Alla examinas omfattning föreslås få ett exakt antal poäng. Högskoleingenjörsexamen föreslås omfatta 120 poäng. Ett krav på självständigt arbete ställs för samtliga examina.

De förslag som projektgruppen presenterar grundar sig i hög utsträckning på den internationella utvecklingen under de senaste åren. Inom olika europeiska nätverk har beskrivningar av de tre examensnivåerna utvecklats, liksom de resultat studenterna förväntas uppnå för varje nivå. Utifrån dessa allmänna målbeskrivningar kan sedan varje land specificera sina egna mål.

Högskoleverket ställer sig positivt till att sådana beskrivningar utarbetas och är i huvudsak även positivt till projektgruppens förslag till målbeskrivningar i följande kategorier:

- kunskaper och insikter
- färdigheter och förmågor
- värderingar och förhållningssätt

Högskoleverket stöder också resonemanget om beskrivningar och mål för yrkesexamina och att dessa bör överensstämma med målen för de generella examina.

Högskoleverket noterar med tillfredsställelse projektgruppens uppfattning att det är väsentligt för internationell jämförelse att kunskaps- och färdighetsnivåerna tydligt framgår, och att målen bör utformas så att kriterier för kvalitetsutvärdering kan utarbetas

utifrån dem. Det är emellertid väl så viktigt att målen inte är så detaljerade att de hindrar utvecklingen av utbildningen. Beskrivningarna, inte minst av yrkesexamina, måste vara öppet hållna för att kunna anpassas till kunskapsutvecklingen och inte hindra önskvärd profilering mellan lärosäten. Målen för yrkesexamina skall uttryckas i termer av kompetens istället för yrkesfunktioner, för att inte hindra utvecklingen av yrket.

Det finns anledning att i det fortsatta arbetet ytterligare överväga målens detaljeringsgrad, särskilt i förhållande till portalparagrafen, 1 kap 9 § i högskolelagen och till de målbeskrivningar som lärosätena själva förutsätts utarbeta.

I de föreslagna examensbeskrivningarna står det under *Mål* ”De allmänna målen samt de mål som respektive högskola bestämmer”. Högskoleverket har i sin tillsynsverksamhet sett att högskolorna har problem med att tolka vad som menas med mål i detta sammanhang. Vissa högskolor har tolkat det som ett bemyndigande att kunna utfärda lokala examensföreskrifter som avser exempelvis dubbla examina eller minimikrav på antal poäng som måste ha avlagts vid egna högskolan om examensbeviset skall avse utbildning vid mer än en högskola. Gränserna för vad högskolorna får bestämma lokalt upplevs av högskolorna som oklara och de lokala examensordningarna kan skilja sig från högskola till högskola i för studenterna viktiga frågor. Högskoleverket anser att det bör klargöras vad som menas med formuleringen *de mål som respektive högskola bestämmer*. Om högskolorna skall få utfärda lokala föreskrifter i anslutning till högskolans examensordning bör ett tydligt bemyndigande ges.

Förslaget till beskrivning av den kortare masterexamen innehåller endast mål för kunskaper och insikter, men inte mål för vare sig färdigheter och förmågor eller värderingar och förhållningssätt. Denna anomali reser frågan om vilken ställning den kortare magisterexamen kommer att få i förhållande till en examen som omfattar 120 ECTS-poäng.

Högskoleverket ställer sig bakom förslaget att examinas omfattning anges med exakt antal poäng och stöder även utökningen av högskoleingenjörsexamens omfattning. Vidare finner Högskoleverket förslaget om krav på självständigt arbete för samtliga examina synnerligen rimligt, liksom omfattningen av detta arbete på de olika nivåerna. Det självständiga arbetet är en viktig indikator för nivån på utbildningen och därför en viktig del av utvärderingen av sådana utbildningsprogram och examina.

I betänkandet (sid. 67 – 70) resonerar projektgruppen om yrkesexamina vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Bland annat föreslås att vissa av dessa övergår till att bli generella och att rätten att ge ingenjörsexamen upphör. Flera av de problem som nu ändå kvarstår p.g.a. SLU:s departementstillhörighet löses lättare om SLU integreras i det övriga högre utbildningssamhället och underställdes Utbildningsdepartementet.

Begreppet kunskapsområde

Projektgruppen föreslår att i stället för begreppet ämne i målbeskrivningarna skall användas "begreppen kunskapsområde eller område, med innebörden studieområde/område för studier, som gruppen bedömer vara vidare begrepp än begreppet ämne och med större tillämpbarhet på högskolans utbildningar".

Begreppet ämne kan verka konserverande vid utvecklingen av nya, tvärvetenskapliga områden för studier och forskning. Samtidigt har det en tydlig innebörd som underlättar vid fortsatta studier på annat lärosäte eller högre nivåer. Även om ämnen vid olika lärosäten i dag utvecklas i olika riktningar finns det ofta en samsyn om deras kärna. Andra, bredare, begrepp kan medföra att samma "kunskapsområde" uppvisar större olikheter mellan lärosätena och därmed orsakar svårigheter med tillgodoräknande vid flyttning till annat lärosäte eller vid övergång från grundnivå till avancerad nivå och framför allt från avancerad nivå till forskarutbildning.

Högskoleverket anser att inget nytt begrepp bör införas utan en noggrann och djup utredning. Det är dock viktigt att begreppet ämne får ett bredare innehåll än vad det har idag.

Examensrättsprövningar

Projektgruppen föreslår att de högskolor som idag har rätt att utfärda högskoleexamen bör få rätt att utfärda yrkeshögskoleexamen om de inte redan har denna rätt. Projektgruppen anser att samtliga universitet och högskolor med offentlig huvudman som idag har generell rätt att utfärda magisterexamen, bör ges rätt att utfärda masterexamen med en omfattning om 40 poäng. För masterexamen om 80 poäng bedömer dock projektgruppen att lärosäten som inte har det vetenskapsområde inom vilket de avser utfärda masterexamen kommer att behöva provas för examensrätt hos Högskoleverket. Lärosäten som saknar vetenskapsområde bör också kunna provas av Högskoleverket för examensrätt för masterexamen om 80 poäng.

Högskoleverket har på annan plats i detta yttrande redovisat tveksamhet när det gäller att behålla benämningen yrkeshögskoleexamen.

Högskoleverket ställer sig bakom förslaget att de högskolor, statliga såväl som enskilda, som idag har rätt att utfärda högskoleexamen bör få rätt att utfärda de examina som här avses men understryker vikten av att benämningen ändras.

Högskoleverket stöder också förslaget att samma universitet som idag har rätt att utfärda juris kandidatexamen ska ha rätt att utfärda juristexamen.

Högskoleverket vill därutöver särskilt uppmärksamma förslagen om examensrättsprövning för masterexamen om 40 respektive 80 poäng, samt examensrättsprövningar som rör enskilda utbildningsanordnare.

Som konstateras i betänkandet ankommer det enligt högskolelagen (1992:1434) på Högskoleverket att besluta vid vilka universitet och högskolor med offentlig huvudman examina får avläggas.

Projektgruppens förslag innebär sannolikt att ett stort antal ansökningar om rätt att utfärda masterexamen omfattande såväl 40 som 80 poäng skulle prövas av Högskoleverket. Samtidigt med ett omfattande examensrättsprövningsförfarande skulle befintliga masteramina utvärderas inom ramen för Högskoleverkets kvalitetsgranskningar.

Sedan magisterexamen infördes som examen år 1993 har tidigare Kanslersämbetet, och nu Högskoleverket prövat en stor mängd ansökningar om rätt att ge denna examen. Den 5 oktober 2001 fattade Högskoleverkets styrelse beslut att lärosätena skulle kunna prövas för generell magisterexamensrätt, dvs. rätten att ge magisterexamen i det ämne högskolan önskade. Styrelsen konstaterade också att en uppföljande kvalitetsgranskning görs inom ramen för Högskoleverkets nationella utvärderingar. Prövningsförfarandet för magisterexamen skulle gälla under en övergångsperiod. Därefter borde samtliga högskolor med staten som huvudman utan föregående prövning kunna ges generell rätt att utfärda magisterexamen. Vid ett senare styrelsemöte, den 12 november 2001 beslutade Högskoleverkets styrelse att samtliga högskolor med staten som huvudman skulle få rätt att utfärda magisterexamen med ämnesbredd.

Högskoleverkets kvalitetsgranskningar innebär att en uppföljande granskning av kvaliteten i befintliga utbildningar görs. För utbildningar som inte når upp till en tillräcklig kvalitet kan Högskoleverket återkalla examensrätten.

Mot bakgrund av ovanstående anser Högskoleverket att det är tveksamt att genomföra examensrättsprövningar i den utsträckning projektgruppens förslag kan leda till. Högskoleverket förbehåller sig rätten att bedöma när examensrättsprövning bör göras.

Enskilda utbildningsanordnare

Enligt projektgruppen bör enskilda utbildningsanordnare som för närvarande inte har examensrätt för en generell examen som motsvarar den utbildning som ges, prövas för examenstillstånd.

Högskoleverket finner förslaget oklart formulerat. En möjlig tolkning är att en enskild utbildningsanordnare som i dag har rätt att ge t.ex. en konstnärlig högskoleexamen men inte en generell examen, bör prövas för examenstillstånd. Om detta är projektgruppens avsikt, menar Högskoleverket att en sådan prövning inte är nödvändig. Utbildningsanordnaren bör istället, utan föregående prövning, kunna ges rätten att utfärda en generell examen med viss inriktning.

Enligt övergångsbestämmelserna bör enskilda utbildningsanordnare som för närvarande utfärdar den idag oreglerade masterexamen efter ansökan kunna få tillstånd att utfärda denna examen under fem år efter masterexamens ikraftträdande. Högskoleverket konstaterar att det under en övergångsperiod kommer att finnas flera olika typer av masterexamina, dels de som ges enligt högskoleförordningen och omfattar antingen 40 eller 80 poäng, dels de, av olika omfattning och utformning, som ges av enskilda utbildningsanordnare utan examensrätt. Högskoleverket vill uppmärksamma den oklarhet detta innebär för såväl svenska studenter som en internationell omvärld.

7 ECTS – poängsystem och betygsskala

7.2 ECTS-poäng införs

Projektgruppens förslag: ECTS-poäng införs inom grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning. Heltidsstudier under en vecka motsvaras av 1,5 ECTS-poäng.

Högskoleverket instämmer med förslaget att införa ECTS-poäng. De länder som inte har haft något poängsystem och som inom ramen för Bolognaprocessen har infört eller planerar införande av ett poängsystem, har använt ECTS-poäng. Allt tyder på att detta poängsystem kommer att bli det dominerande systemet för att kommunicera resultat av högre utbildning i Europa. Övergången till ECTS-poäng är dessutom mycket okomplicerad för Sveriges vidkommande.

ECTS kommer att fortsätta utvecklas från att vara ett system enbart för överföring av studiemeriter mellan olika utbildningssystem till ett instrument för ackumulering av studieresultat/kunskapsmål. En brist i detta sammanhang är att ECTS inte anger progressionen i studierna.

I vårt system uttrycks progressionen i uppdelningen i kursnivåer (A – D). Enligt förslaget skall denna uppdelning inte längre anges i kursplaner. Inom grundnivån skulle i princip därför tre nivåer ersättas av en, vilket oundvikligen leder till en förlust i precision och tydlighet. Det går heller inte att överblicka vad en sådan förändring skulle få för konsekvenser för tillgodoräknande vid studenters byte av lärosäte. I värsta fall skulle detta kunna leda till att de faktiska möjligheterna till mobilitet minskar.

I USA, där "credit transfer" är mycket allmän och välorganiserad, är kurser nivåindelade inom såväl *undergraduate* (oftast i fyra steg) och *graduate* (ofta i två steg) *level*. Ett liknande system skulle mycket väl kunna utvecklas även för svenska förhållanden, och tjäna det dubbla syftet att stärka såväl kommunicerbarheten som att befrämja mobiliteten.

7.3 Målrelaterade ECTS-betyg införs

Projektgruppens förslag: Betygsskalan i ECTS införs som huvudalternativ i högskoleförordningen (1993:100). Betygsskalan används målrelaterat. Oavsett vilket betygssystem som högskolan föreskriver, har en student rätt att få ett betyg enligt ECTS betygsskala. Detta gäller dock endast under förutsättning att studenten begär det inom den tid som högskolan bestämmer.

Högskoleverket instämmer i uppfattningen att en finare uppdelad betygsskala är till fördel för svenska studenter som väljer att studera eller arbeta utomlands.

Införandet av en relativ betygsskala i linje med renodlad ECTS är knappast realistiskt bl. a. med tanke på det svenska systemets ringa proportioner (små studentpopulationer) och tidigare svenska erfarenheter av relativ betygssättning. Ett nytt betygssystem bör därför, som projektgruppen föreslår, vara målrelaterat, vilket ECTS-skalan också tidigare var.

I utformningen av den nya betygsskalan måste också varningarna om att en skala med flera steg kan motverka pedagogisk förnyelse inom undervisning/examination tas på allvar. Införandet bör därför föregås av en mer omfattande utredning än den projektgruppen hunnit med. Särskilt måste relationerna mellan relativa och målrelaterade betyg genomlysas. Det bör dessutom vara en svensk linje i det europeiska samarbetet att skapa vetenskapligt underlag för kritisk granskning av och debatt i betygsfrågan.

Högskoleverkets föreslås i detta sammanhang få ansvar för uppföljning av de pedagogiska konsekvenserna av den nya betygsskalan. Eftersom en sådan uppföljning måste ske i direkt anslutning till undervisningen är det inte självklart att det är Högskoleverket som är bäst skickat att axla detta ansvar. Om Högskoleverket skall engageras i denna uppgift måste dess roll förtydligas och dess aktiviteter avgränsas till att samordna insatser, samla och bearbeta information samt att rapportera om de erfarenheter som görs.

8 Examensbenämningar och deras översättning

8.1 Examensbenämningar på svenska

Projektgruppens förslag: I ett examensbevis anger lärosätet examensbenämningen. En examensbenämning består av examen, i enlighet med vad som anges i bilaga till högskoleförordningen (1993:100) och förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet, samt ett för- eller efterled eller båda, som anger examens inriktning. Lärosätet bestämmer vilka för- och efterled som skall användas. För vissa examina skall i i examensbeskrivningen särskilda krav på angivande av inriktning i examensbeviset.

Högskoleverket ställer sig bakom förslaget som innebär ett förtydligande av rådande praxis. Redan idag anges i stor utsträckning för- och/eller efterled i examensbevisen. Ändringen i sig torde därför inte innebära någon reell förändring för lärosätena.

8.2 Översättning av examensbenämningar

Projektgruppens förslag. I examensbeviset får översättningen av examensbenämningen till ett eller flera språk anges. Översättningen återspeglar utbildningens omfattning, nivå och inriktning. Högskoleverket meddelar föreskrifter om översättningen av examen till engelska. Lärosätet beslutar, efter samråd med Högskoleverket, om översättningen av examensbeviset till andra språk. Lärosätet beslutar om översättning av de för- och efterled som lärosätet använder. Lärosätet anmäler till Högskoleverket de för- och efterled på svenska som lärosätet vill använda till varje examen samt den engelska översättningen av dem. Lärosätet får också anmäla översättningen av examensbenämningen till andra språk.

Högskoleverket får i uppdrag att

- inrätta och uppdatera en databas med lärosätenas examensbenämningar samt deras översättning till engelska och de andra språk som anmäls,
- följa upp användningen av för- och efterled samt deras översättning till engelska och andra språk, och
- följa upp i vilken utsträckning databasen används.

Högskoleverket stöder, mot bakgrund av att nuvarande praxis inte har fungerat tillräckligt bra, projektgruppens förslag. Förutsättningen är dock att erforderliga resurser ställs till Högskoleverkets förfogande. Förslaget innebär en förändring både för lärosätena och för Högskoleverket. Hittills har lärosätena själva fattat beslut om översättning efter samråd med Högskoleverket. Nu tydliggörs ansvaret genom att Högskoleverket får till uppgift att meddela föreskrifter om översättning av examina till engelska. När det gäller för- och efterledsbenämningarna kommer ansvaret emellertid även fortsättningsvis att ligga på lärosätets nivå.

Genom förslaget kommer enhetligheten att beaktas i högre grad än vad som varit fullt ut möjligt med nuvarande ordning. Detta är bra. Högskoleverket förutsätter att ett fungerande samarbete med lärosätena kommer att kunna etableras i denna fråga och utgår också från att de översättningar som redan finns i stort sett kommer att användas i föreskrifterna.

I fråga om översättning till andra språk än engelska bör förslaget enligt Högskoleverkets mening förtydligas. Både lärosäten och studenter måste få klart besked om i vilken utsträckning sådan översättning är ett frivilligt åtagande för lärosätet och i vilken utsträckning studenten har rätt att kräva detta.

Den roll som Högskoleverket enligt förslaget ska få är samordnande och gäller framförallt rättsliga aspekter. Om lärosätena i en stor utsträckning kommer att översätta examensbevis till andra språk, blir det en omfattande verksamhet som kräver ökade

resurser. Orsaken är att man i många fall, åtminstone initialt, kommer att behöva ha omfattande kontakter med utländska myndigheter och lärosäten för att fastslå vilka översättningar som kan användas.

Förslaget att inrätta en databas för att skapa mera enhetliga utländska benämningar på svenska utbildningar är ett utmärkt sätt att lösa de problem som funnits på detta område. Även i denna del står och faller dock frågan för Högskoleverkets del med om tillräckliga resurser kan tillskjutas.

9 Information till utlandet

9.1 Erkännande av svensk högskoleutbildning utomlands

Projektgruppens förslag: I förordningen (2003:7) med instruktion för Högskoleverket förtydligas att verket svarar för information till utlandet i syfte att främja en korrekt värdering av svensk högskoleutbildning.

Högskoleverket instämmer med förslaget. Uppgiften utförs redan men får genom förslaget en tydlig hemvist. Dessutom renodlar förslaget rollerna mellan de olika aktörerna inom den sfär som informerar om svensk högre utbildning utomlands - Svenska Institutet, Internationella programkontoret, Högskoleverket m.fl.

9.2 Bilaga till examensbevis för examina inom forskarutbildningen

Projektgruppens förslag: En bestämmelse införs i högskoleförordningen om att det till examensbeviset som utfärdas för examina inom forskarutbildningen fogas en bilaga (s.k. Diploma Supplement) som beskriver utbildningen och dess plats i utbildningssystemet. Högskoleverket bemyndigas att meddela föreskrifter om innehållet i bilagan.

Redan i förarbetena till bilaga till examensbevis (Diploma Supplement) som utfärdas för examina inom grundläggande högskoleutbildning, fördes denna fråga fram av flera lärosäten. Till uppgiften att meddela föreskrifter knyts också arbetet med att ge information och utbildning om bilagan.

Under förutsättning att uppdraget att utarbeta den tekniska lösningen läggs på en för ändamålet kompetent instans, och att därtill nödvändiga resurser tillförs, är Högskole-verket positivt till att införa en examensbilaga även till forskarutbildningen.

9.3 Svensk-engelsk ordbok

Projektgruppens förslag: Höskoleverket får i uppdrag att ta fram och regelbundet uppdatera en elektronisk svensk-engelsk ordbok för den högre utbildningen. Det är vidare projektgruppens mening att det arbetet skall genomföras i samarbete med representanter för universitet och högskolor. Den beräkning av kostnaderna för detta arbete som utförts stannar på en kostnad av två milj. kronor.

Höskoleverket ställer sig bakom förslaget men kan inte i dagsläget ta ställning till om kostnadsberäkningen är rimlig. Förutom framställning av ordboken måste kontinuerliga revisioner göras. Systemet måste dessutom underhållas vilket kräver en fortlöpande arbetsinsats. Det förutsätts att justeringar kommer att kunna göras om uppdraget visar sig kostsammare än vad den gjorda beräkningen visar.

Examensbevis för yrkesexamen

Högskolorna gör olika när det gäller två examina (yrkesexamen och generell examen) för samma utbildning. Vissa utfärdar två examina om studenten begär det, medan andra anser att man inte kan göra det. Det vore bra om det tydligt framgår av förordningstexten att studenten har rätt att också få ett särskilt examensbevis för den generella examen om de kurser som ingår i en yrkesexamen uppfyller kraven och högskolan har examensrätt för den generella examen.

Beslut att avge detta yttrande har fattats av universitetskanslern efter föredragning av handläggare Ulf Öhlund i närvaro av kanslichef Lennart Ståhle och avdelningschef Lars Petersson. I arbetet har även utredare Gunnar Enequist handläggare Nina Kowalewska, handläggare Tuula Kuosmanen, bitr. avdelningschef Britta Lövgren, verksjurist Barbro Molander och utredare Staffan Wahlén deltagit.

Sigbrit Franke

Ulf Öhlund

YTTRANDE

2004-06-02

Reg nr 13-1174-01

Sid 15